שנה ששית HAMICPE Nr. 33.

המצפה

מחיר החתימה על „המצפה" עם ההוספה הספרותית החדשית „רמת המצפה":
באוסטריא-אונגריא:
לשנה . . . . 7.— כתרים
לחצי שנה . . . . . 3.50 „
לרבע . . . . 1.75 „
באשכנז:
לשנה . . . . 8.— כתרים
ביתר הארצות:
לשנה 9 כתרים — 9.50 פראנק.
על „המצפה" בלי ההוספה הספרותית אין לחתום.
אין הנחה מהמחיר.

עתון שבועי
לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.
יוצא לאור בכל ערב שבת

מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים לפי גדל השטח
ברכת מז"ט 60 הלר. בראש הגליון שני כתרים.
גליון בודד 12 הלר.
המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החדש, כ"א גם שם מקום בית הדאר הקודם.
קאנטא של פאסטשעק נומר 76.918
האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה:
„HAMICPE"
Kraków.
(בחוץ לארץ להוסיף: Oesterreich.)

קראקא כ"ו אב פ' ראה הרס"ט — גליון לג. — Kraków, 13 Sierpnia 1909

איק"א.

בלי שאון ובלי צוחה נוסדה לפני חדשים אחדים בברלין הסתדרות יהודית חדשה ליסוד מושבות ליהודים בא"י ובארצות הסמוכות לה בשם „אללגעמיינע יודישע קאָלאָניזאַציאָנס-אָרגאַני-זאַציאָן" (הסתדרות יהודית כללית למושבות) ובמשך זמן קצר הצליחו המיסדים, חשובי הקהלה הברלינית, למשוך אליהם עשירי עמנו מכל הקהלות הגדולות באשכנז, באוסטריא וברוסיא, והעקר: את אחינו החרדים בכל המקומות האלה, מה **שלא** הצליחה ההסתדרות הציונית בעבודה שוקדה של אחת עשרה שנה.

רק גחוך העירה השמועה, שבאה בחרף שעבר, כי בברלין מיסדים הסתדרות חדשה, ליסוד מושבות, נוספת על יק"א, ציונות ויט"א. כל שומע צחק ושאל כמעט בלעג: למה דוקא חדשה. האין מקום לאדונים דאלה בהסתדריות הקימות, אם כונתם באמת להושיע את נדכאי עמנו, האנוסים לצאת מארצות מגוריהם? ויש שהעלו את המענה הקרובה כל כך על שפתם: בודאי ישאפו אנשים אחדים למשרת מנהיגים, שאין עוד מקום להם בהסתדריות ובחברות הישנות. אך האנשים לא השגיחו על תמיהת העומדים מרחוק וגם על לעג ההושדים בכל דבר חדש והמשיכו עבודתם בדממה והצליחו לרכוש גם אנשים וגם כסף וגם עזרת מומחים ובקיאים בדבר. אין ראיה גדולה מזו, כי היה באמת צרך ביסוד הסתדרות חדשה כזאת. הדבר דורש ברור, עלינו לדעת, בטרם נשפוט על המראה הזה, מה הביא את האנשים לידי כך, מדוע לא שבו אל לבם, כי התפוצצות הכחות הוא נזק גדול במפעל עממי כולל כזה?

לפנינו מנח דין וחשבון מאספת יהודים חשובים רבי היכלת וההשפעה, שהיתה בברלין ביום 22 יוני בהוטל אדלון, שהקהילו ראשי ההסתדרות לתכלית ברור מעשיהם וע"פ הנאומים וההרצאות המפרסמים שם נוכל למצוא את טעם המיסדים ונמוקם וסבת הצלחתם והסכמת כל פנות עמנו להם. המיסדים יוצאים מנקודת-ההשקפה, כי אחרי שתנועת החרות ברוסיא לא הצליחה והגזירות החלות על מיליוני היהודים בממלכה הגדולה הזאת לא בטלו ואין תקוה שתבטלנה ושתי הארצות, שהיו תמיד מקלט לפליטי אחינו, אנגליא ואמריקה, סגרו שעריהן בעד עניים, דורשים החוש הצבורי והערבות היהודית זה על זה, לפתוח מיד ליהודים מקלט אחר, להמלט שמה מחמת המציק וממצוקת דלותם. מן ההסתדריות הישנות אין לקוות עזרה ממשית לגולים מיד. יק"א אינה עושה חובתה, אף שיש אמצעים חמריים בידה די והותר, כי הנהגת עזבון הבארון הירש נמצאת בידי אנשים, שאינם מבינים את תפקידם והם מועלים בשליחותם ועוברים בלי דעת על רצון הנדיב המנוח. הציונות רוצה למלא את התפקיד הזה, שכבר נוכחו כל מפלגות עמנו מנחיצותה, אלא שהפרוגרמה השבלונית המגבלה והמסוימה והתנאים, שהיא מטילה על החפץ להשתתף בעבודתה, מרחיקים את רוב אנשי המעשה מן הדור הזקן מגבולה, כי הם אינם נוחים לקבל כללים חדשים ודעות פוליטיות הדשות מאנשים צעירים מהם. וממילא אין לציונות אנשים מוכשרים להוציא את המפעל הענקי לפעלה. ועוד זאת: הציונות היא תנועה עממית, דמוקרטית ולאומית כללית וממילא קלטה אל תוכה שאיפות כל המפלגות החפשיות, הנוטות לרבולוציא רוחנית בנגוד להתפתחות לאטית טבעית, כי רק אלה מתעוררים בתחלת כל תנועה עממית להשתתף בה, בראותם רק בה דרך להתגלמות אידיאליהם ועל כן הטביעו אלה את חותמם על התנועה הציונית. ואין פלא בלל, שכל אנשי המפלגות והנטיות הישנות, שסללו להם בנעוריהם דרך קבועה בחיים והמשפטים הקדומים היו להם לטבע שני, אינם רוצים ואינם יכולים להסתפח בתנועה הציונית המחריבה עולמם והעושה את כל אליליהם וקדשיהם להבל ולריק. אלה שעברו עליהם רוב שנותיהם בהתבוללות ובדעה קבועה, שאין לאום יהודי בעולם וכי רעיון הגאולה נתקים כבר במתן שווי-זכיות לבני דת משה וארץ מולדת חדשה להם בין העמים, אינם יכולים עוד להודות פתאם בקיום לאום יהודי ובצרך ליסד מדינה יהודית פוליטית מיוחדה ללאום החדש, אף אם לבם אומר להם לפעמים כי כן הוא. אדם מן הישוב בזמן הזה מחונך מנעוריו להיות קונסקוונטי, עומד על דעתו ולבלי פסוח על שתי סעפים. אבולוציא, כלומר התפתחות לאט לאט אפילו עד כדי חלוף הדעות והערכין ושנוי המעשים והמנהגים, עוד יוכל לסבול, כי אלה אינם נראים לעינים, אבל מרבולוציא פתאומית ישמרו מאד. וכן מפלגת החרדים, שעל פי ספרים קדושים תארו להם את הגאולה העתידה בנסים

פיליטון.

בעולם התהו.

(הומורסקה).

המוזג היהודי בכפר נ. לא רחוק מן העיר ט. היה בילי ואכזר, אשר לא היה כמוהו בכל הסביבה. מעולם לא נהנה עני מלחמו או מכספו, הקבצנים בבר ידעו אותו ודלגו על מעינו כמו על איזה עפוש, וגם בני העיר עשו מה שעשו, בכדי להמנע מבא עמו בברית מסחר. רק אנשים אחדים חכו להעת הטובה, לבא בברית-מסחר עם בניו — אחרי מיתו. האנשים הללו היו ראשי ה„חברה קדישא". הם חכו ליום מותו בעל מלקוש, מתי יבא היום הגדול הזה, לגמול לו כלומר לבניו, במפעליו ולהתנקם בו, בלומר בבניו, על כל מעשיו הרעים של אביהם כעידנו בחיים; שלם ישלמו ממיטב כספו, או קבורת חמור יקבר הכילי האבזרי הזה...

האיש היה בבר זקן, ופעם אחת ביום בהיר אחד התישב, שלא טוב להיות פה בעולם השפל הזה וכי יש עוד איזה עולם יפה וצריך להנות גם ממנו— ומת. „מה לעשות?" אמרו בניו, „צריך לקבור את הזקן המת", ולקחו את אביהם, טענוהו על עגלה והוליכוהו לעיר אל החברה. כמובן שמחו ראשי החברה במאד מאד וקבלו את הכר-מנן הזה בסבר פנים יפות, אבל בעד קבורתו דרשו סכום גדול מאד, עד שבניו, אשר לא היו נופלים בקמצנותם מאביהם, היו מוכרחים להעמיס את אביהם עוד פעם על העגלה ולהחזירהו לכפר.

בדרך אמר האחד אל השני: „מה לעשות עם אבינו? אנה נוליכהו? אולי בעיר אחרת לא ירבו כ"כ במחיר הקבורה?" אחרי ששקלו כל האופנים האפשריים באו לידי מסקנה, שגם בעיר אחרת ידרשו הון רב בעד הקבורה ואין טוב רק להשתמש בערמה. הכה — גמרו פה אחד — נשיבהו אל העיר ושם נראה מה לעשות.

בעיר הזאת חי איש עני שוהה שכור אחד, מרדכלי החיט, תופר התכריכים, שקלסתר פניו היה דומה מאד לזה של אביהם. אל האיש הזה הוליכו את המת. כאשר באו לעיר היה בבר לילה. הבנים פרקו את אביהם מעל העגלה ונשאוהו אל החדר, אשר מרדכלי ישב שם. „מרדכלי", אמר אחד הבנים, „האפשר לך להפור עוד בלילה הזה תכריכים בעד המת הזה?" „מדוע לא?" ענה מרדכלי. „לכן, אמרו, החל עבודתך מהרה ועלינו לשלם לך במה תחפוץ, כי רצוננו לקבור את „הכר מנן" הזה בעוד לילה".

מרדכלי החל עבודתו בשמחה רבה, כי האנשים קנו בקבוק מלא יין-שרוף חזק והוא תפר ושתה, שתה ותפר וכאשר גמר את מלאכתו לא ידע בין „ארור המן לברוך מרדכי" ונפל מלא קומתו ארצה ויישן שנה עמוקה וכבדה. — כאשר ראו הבנים, שהחיט העני כבר שוכב כמת, פשטו מעליו חיש מהר את בגדיו והלבישוהו את התכריכים, ואת גוף אביהם התבו בחזקה אל תוך בגדי מרדכלי והניחוהו בחדר החיט, ואת מרדכלי, הלבוש בתכריכים, לקחו וטענוהו על העגלה ובקבוק י"ש שני שמו אל חיקו והוליכוהו אל מחוץ לעיר ושם השליכוהו אל בור אחד ביער ונסעו לביתם. — — — — — — — — — — —

בבקר השכם, כאשר הקיצה אשת מרדכלי משנתה וראתה, שבעלה שוכב מת, התחילה לבכות ולצעוק במר לבה: „בעלי היקר והקדוש! מה לך? אמור! מה היה? ענה לי"! אבל בעלה היקר והקדוש שוכב מת ואין עונה כלום.— ובעיר קם שאון: „מרדכלי החיט מת פתאם; מרדכלי החיט מת מיתה חטופה ר"ל. מה לעשות עם העני הזה? צריכים לקברו!" ואנשי החברה מהרו לקבור את מרדכלי ולא שעו אל צעקת אשתו וילדיו. — —

Drukarnia S. L. Deutschera w Podgórzu.

ונפלאות משדדי הטבע ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, אף שלא יכלו מעולם לציר להם איזו תמונה ותכנית לגאולה כזאת, לא יוכלו להודות פתאם, כי הגאולה תתחיל בתנועת-עם פשוטה וטבעית לקבוץ גליות, אף על פי שגם חז"ל הקדמונים בברייתא סתמית בלי כל חולק (בבלי מגלה י"ז ע"ב) ואבנה"ג בסדר תפלות שמ"ע תארו להם את הגאולה כך בפשיטות, וכן הרמב"ם והרמב"ן גדולי חכמיני מימי הבינים בספריהם. אמנם בראשית התנועה הציונית הסתפחו רבנים ובע"ב חרדים המונים המונים בתוכה והם היו הראשונים שעסקו ושהתלהבו בה. אבל מיום שהחלו האלמנטים החפשיים להזות בתנועה הזאת קיום איריאליהם ולשאוף להשיג מטרתם על ידה בפעם אחת ובעוז רנחם והריצותם השיגו השפעה מרובה על הנהגת המפלגה, פרשו ממנה החרדים ביאוש ואמרו: לא זה הדרך. המזרחי התחיל לעמול להחזירם ולא עלתה בידו במדה הראויה והנחוצה, כי אין מנהל הרוץ למזרחי יהרבנים בזמן הזה הורגלו ביותר בתליה בדעת אחרים ובשפלות ידים, על כן אין להם שום איניציאטיבה ושום כה התעוררות לשחות מנגד לזרם.

זאת היא בנוגע לציונות, אבל גם המפלגה השנית ליסוד מושבות ליהודים, שנפרדה מן הציונים, יט"א, לא היתה מוכשרה למשוך אחריה את המפלגות הקימות, וקל וחמר הוא. ומה הציונות, שהראתה כבר במקרים רבים, כי היא מוכשרת להתפתחות ולותוריב ולצמצום הרצון והפעולה כפי היכלת והמסבות, לא יכלה למשוך את שדרות העם אחריה, איך תוכל יט"א הקונזרוואטיבית, שלא נפרדה מן הציונות אלא לפי שלא יכלה לסבול את הנטיה העממית כפי הצרך והיכלת שבה וקבעה לה ציונות קפואה כפי שעלתה במחשבה תחלה במח הד"ר הרצל בטרם בא במגע ובמשא ומתן עם העם ועם בעלי היכלת?! והאספה האחרונה של יט"א, שהיתה בלנדון תוכיה למדי, שאינה מוכשרת להיות תנועת עם ולהגיעה אל תכליתה, כי שם נגלה שאין צרך כלל ליט"א להחזיק הסתדרות, האגודות העממיות שלה יתרות הן, כי אין להן מה לעשות. מגמת ראשי יט"א היא להכין ארץ דוקא בחו"ל ולא בא"י ולארץ ההיא תהיה מראש זכות מדינה עומדת ברשות עצמה. מטרה כזאת מתנגדת לא רק לשכל הפשוט ולכל המסבות הפוליטיות הממשיות, כי-אם גם לטרדיציא היהודית. לה יש חסרון הברות הצדקה, שאינה עממית וגם חסרון הציונות, שאינה לפי רוח המפלגות הישנות ומי זה ידבק בה? ואין צריך לומר שהחברות הישנות כי"ה וה' העזרה האשכנזית אינן מוכשרות לפתור שאלת היהודים. הלא להן רק מטרות פילנטרופיות, להושיע ליחידים, להמציא עזרה ליהודים נרדפים לפי שעה, לסדר את הנדידה לאמריקה ולהנך בני אחינו בארצות המזרה הנוך מודרני. ההברות האלה תוכלנה להיות לתועלת רבה לקולוניזציה יהודית -- אם תקום — במדה מרובה, אבל להכין את הקולוניזציה ולסדרה אין מטרתן ואין לאל ידן.

את החסרון הזה תמלא ההסתדרות החדשה, שמטרתה היא רק לכונן קולוניזציא רבה בא"י ובשאר ארצות המזרה לפי האפשרות החדשה בטורקיא ההדשה הק:ה לתחיה. היא משתמשה בגלוי דעת הטורקים הצעירים, הקוראים לגולי היהודים לבא לשבת על אדמתם בכל רהבי הממלכה הגדולה והם נכונים לעזור את הגולים בכל מה שאפשר, לעשותם מיד לנתינים טורקים, להמציא להם קרקעות בזול גדול, לשמור חייהם והונם ולהתנות עמהם תנאים נוחים. להסתדרות איק"א אין מטרה לאומית. אבל אין זה הסרון, אלא מעלה. הטנדנץ הלאומית נמצא בה ממילא, אף שהיא מכחשת בה. קולוניזציא יהודית במקום אחד היא ממילא מיסד לאומי ואך טוב היא שלא להרים את הלאומיות על הנס, למען תהיה ההסתדרות בלי חפץ לכל המפלגות הישנות, שלא תמצאנה בה מכשול ונגוד למשפטיהם הקדומים. זהו סוד ההסכמה מכל הצדדים, שמצאה איק"א מיד. הלא סוף סוף כל המפלגות בישראל מודות היום בסתר לבם בלאומיות ישראל ובנחיצות להמציא לעמנו ארץ נושבת מיוהדה לעצמם, כי לולא כן היה יסוד הסתדרות כזאת בברלין (וגם בוין) והסתפחות כל חשובי אחינו בה, המתבוללים עם החרדים, אי אפשריים. אלא לפי שכל אלה מתביישים להודות בזה בגלוי ואם נמתין עד שיתפתחו הדעות והשיטות עד כדי להודות בגלוי בבטול המשפטים הקדומים יגיע נזק עצום לכלל האומה ואין פנאי להמתין, לכן צריכים לכונן גם הסתדרות סתמית; למראית עין היא נוסדת על כללי החיים הישנים, בלי שום התנגדות לאיזה משפט קדום ובלי שום כונה להעביר אדם על דעתו. אבל בעקר הדבר עלולה ההסתדרות הזאת לעשות את אותה הרבולוציא, שעלתה במחשבת מיסד הציונות ושלא יכול מפני שרצה לעשות הרבולוציא פתאום בבטול הדעות והמשפטים הקדומים בפעם אחת. לכן עתידה איק"א לכבוש את כל המפלגות ואולי גם לעמוד בראש כל יתר ההסתדריות, כי הפרוגרמה שלה כוללת גם סעיף להכר את כל ההסתדריות הדומות זו לזו לאגודה אחת, מבלי יבטל את המגמה העקרית של כל אחת ואחת.

איק"א היא לכאורה דומה לועד הקולוניזציא אשר באודסה, שקדמה לציונות. אלא שגם לועד האורסי יש מגמה לאומית גלויה ומפני זה מרחיקה גם היא את שתי המפלגות הקיצוניות ממנה ואיק"א תעסוק ביסוד מושבות בלי מגמה לאומית וקולטורית גלויה. היא תעשה את שלה והשאר יבא ממילא. והתפתחות חפשית בלתי שבלונית משובחת בודאי מעשית היסטוריה ביד חזקה.

הסתדרות איק"א כוללת רק אנשים עשירים, המתחיבים לשלם כל אחד 20 מרק לשנה, גם משלמי 10 מרק יתקבלו. לע"ע ישנם כבר מתנדבי נדבות גדולות. יועץ הסתר פרופ' אהרן נתן 12.000 מרק, נדיב אחר בברלין נתן 30.000 מרק, נדיבים אחדים במוסקוא נתנו 30.000 מרק ועוד ועוד. הצי מיליון מוכן כבר והכל נגבה בהשאי, בלי שאון ובלי קשקוש בקופסא ובלי התפארות בעתונים. כן עשה הזמן בעזר צור ישראל בעוד מועד את אשר לא עשה השכל בפלפול של עשרים ושבע ושנה.

איק"א אינה עושה את הציונות יתרה, היא רק משלימה את אשר החסירה זו, הוא מקבצה את הנמושות, שנחשלו מהשתתף בתחית העם מפני משפטים קדומים. לציונות אין הדור ראוי עוד וצריכים למחנה של חלוצים ומכינים לה וזה תהיה איק"א.

ל.

ענינים מדינים.

פחד מלחמה במזרח. מכל הצרות שהציקו לטורקיא החרשה נשארו עוד שתים: צרת קריטה וצרת תימן, שנשארו לאחרונה מפני שהקילו בערכן. הסכסוכים הגדולים עם איסטריא-אונגרן ועם בולגריא העבירו מן העולם בתחלה ועתה נראה, כי ענין האי קריטה אינו קל כל כך. הטורקים רוצים עתה לכלות כל המהם ביונים. על כל הנזקים ופחיתות הכבוד, שסבלו בארצות אחרות, הם רוצים להנקם ביונים, לפי שהם הלשים. בלל ישן הוא, כי רוח חדשה הבאה באיזה עם, דת חרשה או דעה חדשה וכל דבר המעורר את הרוחות, מוסיף גבורה ואמץ בלבות העם והם שואפים אז להראות גבורתם על שדה קרב. בתחלה דחק העם הטורקי לשלוח צבא לבולגריא, לבוף אותה לשוב לעבדות טורקיא. אך רוסיא מהרה והגינה עליה ועשתה פשר. עתה מצאו הטורקים מקום להתגדר ביון, אף— האמת נתנה יהאמר — שהיונים לא עשו להם כל

ומרדכלי האמתי שכב ביער וישן במנוחה אחרי עמל כל הלילה עד הצהרים. וכאשר הקיץ ופקח אה את עיניו, התפלא מאד לראות את עצמו שוכב ביער לביש בבגדי מתים. „מה זאה"? שאל את עצמו, „האם מת אנבי"? מתי? הלא זכירני, שעוד אהמול בלילה תפרתי הבריכים בעד איזה מת, אני בעצמי, מה זאת? אין זאת, בי אם חולם חלום אני"... ובאשר ההל להתנועע הנה והנה, הרגיש, שאיזה דבר קשה מעיק לו בהיקו. את הדבר הזה הוציא מהיקו וראה, שיש לו בקבוק מלא י"ש. „טוב, אמר, הפעם אנסה אם עודני בחיים או מת, והחיל לשתות ולגמוע עד כי ישן שניה...

ביום השני הקיץ עוד פעם וראה את עצמו גם הפעם לבוש בתבריכים. „מה לעשות? שאל את עצמו, יוכל היות, שאנכי כבר מת, אבל הועה אנכי בעולם התהו... אבל אם בעולם התהו אני, מאין לי הבקבוק הזה? אין זאת, כי אם בעולם התהו נותנים לכל אחד את אשר אוה, באשר היה בין החיים, ולפי שאהבתי מאד את הטפה המרה בחיי, עשו עמי בעולם האמת חסד ונהנו לי מעט י"ש"...

„אבל מה לעשות? הלא רעב אנכי מאד מאד ואין לי מה לאכול, מה לעשות?" — אח"כ השיב אל נפשו: אחכה עד הלילה ואלך לי אל בית-העלמין, לשאול אה השומר, אם באמת מת אנכי, ומתי מתי", וכן עשה. -— בלילה התנשא ממקומו, הלך אל בית-הקברות ודפק בשמשות החלון של השימר.

השימר היה אבר הזק ואמיץ-לב מאד ולא נבהל במאומה, רק קם ממשכבו ועמד אצל החלון ושאל בקול רם. „מי שם?" „אני מרדבי היחט", ענה הלז. „מה לך פה? מרדבלי, לך אל מנוחתך, בי מת אתה יאין לך שום חלק עוד בין החיים!"

„אבל איוואן חביבי, פתה נא לי, בי רעב אנכי, עד שאין בי כה ל[illegible]ד על רגלי!" — "מה? אהה רעב? אבל אתה [illegible]ת ואין לך חלק יותר במאכלי העולם הזה, ל[illegible] לשמים ישם תאכלו!" „אבל מה אעשה? ואנכי פה [illegible]לא בשמים, ורעב אני מאד מאד; פתח נא לי, איוואן יקירי ותראה אם מתעה אני אותך, אנבי רעב מאד, תן לי מה לאכול וד' יגמלך!" השומר פתח לו ומרדבלי פרץ באין אונים אל החדר וקרא באנהה: „בשם ד' תן לי מה לאכול ואם אין אמות פה"... השומר שחק לקח תפוחי אדמה והשליך אל התנור לצלות ומרדבי אבל בתאוה עזה. „אבל מה לך? שאל השומר, הבאמת אינך מת? הלא שלשום קברוך?!" „אינני יודע מאומה, ענה הלז, אני רק אהה יודע, שבך רעב אנכי, עד שאי אפשר לי גם לדבר אתך, רצוני הוא רק לאכול ולאכול..." „אבל מה לעשות הלאה?" שאל השומר כדואג לפטרו מביתו במהרה. „אם באמת אינך מת, אז איעצך, מה לעשות: בטרם יאיר היום תלך אל ביתך, תפשוט את התבריכים והלבש בגדים אחרים ותהיה לאיש בכל האנשים, בי אתה החשב בין המתים רק ע"י התבריכים".

בבקר השכם רץ מרדבלי אל ביתו וראה שם עששית בהה של שמן רולקה על החלון וגם כוס מים עומדה שם עם חתיכת בד כמנהג, יהודים ואז דמה באמת שמת, ובכ"ז נסה לדפוק על החלון. — אשתו הקיצה משנתה ובפהד ורתת שאלה: „מי שם?" „אני מרדבלי בעלך, פתחי לי, יונתי המתי, כי רעב אנכי מאד". אשת מרדבי התהלחלה מאד, וצעקה בחרדה ילבה דופק ובמעט פרחה נשמתה: „מה לך פה? שוב למניחתך! המעט ממך הענויים הקשים, אשר סבלתי ממך בחייך והנה גם ארחי מותך באת אלי, להבהילני וליסרני?!" אבל הוא באהה, שרצונו לבא אל ההדר ויהי מה...

אשתו צעקה והתיפחה בפחד נורא עד שלקול צעקתה הקיצו השבנים והפיעלים יבראותם את לבוש הבדים נבמרו נהומיהם על האשה ההלשה והרימו בלם

רעה כאשר קמו אחרי מהן החשמה אוסטריא ובולגריא וגזרו על ארצותיהם, כי חפשים הן מעול מלכות טורקיא קמו גם יושבי האי קרטה היונים ושחררו עצמם מעול טורקיא והסתפחו בממלכת יון, בלי דעת הממשלה היונית. התחילו להרים דגלים יונים על כל בית פקידות, לשפוט בכל בתי הדין בשם מלך יון, להשתמש במרקאות יוניות וכל דין קשה שלחו בתי הדין אל ביה"ד הגדול באתינא ופקידי-צבא יונים היבאו לחנך את חיל צבאם. כל אלה נעשו לעיני ארבע הממלכות, שחופפו אז על האי. כי שנים אחרות עמדו צבאות רוסיא, צרפת, אנגליא ואיטליא בערי קרטה, לשמור שם על השלום. על כן לא יכלה טורקיא לעשות מאומה. בסוף החדש שעבר יצאו צבאות הממשלות הזרות משם ואנשי האי עשו הלכה למעשה וחשבו עצמם לאזרחי מלכות יון. לנקום באנשי האי קשה לטורקים, כי הם יוכלו להתבצר בתועפות הריהם ולהמשיך את המלחמה כמה שנה. לכן דחקו הטורקים כלם את הממשלה הטורקית לשלוח חיל צבא להסליא היונית על גבול טורקיא. את המדינה ההיא יכבשו הטורקים על נקלה והיא ההיה בידם עד שתסלק יון ידיה מקרטה. ע"פ דעת הקהל שלחה הממשלה הטורקית כהב הזהרה ליון, להתחיב שלא תהיה לה לעולם שום טענה ומענה על קרטה. ממשלת יון ענתה כפי האמת, שלא היא עשתה מה שנעשה בקרטה, האי עומד תחת אפוטרופסות ארבע הממלכות והן אחראות בעד כל הנעשה שם. ולכל הממלכות שלחו היונים בקשות להשקיט את הטורקים ולשכך חמתם, כי הם לא פשעו בטורקיא. וכן היה, לא רק ארבע הממלכות ההן, כי אם גם אשכנז ואוסטריא שלחו אל טורקיא, לשבת מריב ולהשמר מהכנס במלחמה בקלות דעה. ובאמת לא ירויחו הטורקים כלום במלחמה אף אם ינצחו. הממשלות בעצמן יקבעו את יחס קרטה לטורקיא וישמרו שלא תתחבר לגמרה עם ממלכת יון. — גם בארץ ערב עוד ידי טורקיא מלאות עבודה לשוב לכבשה, כי נשיאי הערבים לא פסקו לקבץ חיל ולהלחם בצבא טורקיא ולטורקיא אין די חיל עתה לשלוח שמה מפחד המלחמה ביון.

צרת ספרד. ארץ ספרד שקטה אחרי שבטלה הממשלה את כל זכיות האזרחים והנהיגה מצב מלחמה בלי קונסטיטוציא. ראשי המורדים כלם הומתו ויתרם הושמו בבור. אין עוד פוצה פה. אך המלחמה עם הקבילים במרוקה לא כלתה. ל"ב אלף איש צבא יש בבר לספרד במרוקה והספרדים יתחילו להתגרות מלחמה באויביהם, החת שעד בה רק הגינו על עצמם, המלחמה כבדה ודורשה חיל גדול והון רב מאת ספרד החלשה והדלה. העשירים נבהלו מזעם העם והתחילו להספח בצבא בתור מתנדבים. — גם לצרפת היתה מלחמה קטנה עם אנשי מרוקה, שבאו אל גבול חיל צרפת לשלול שלל. חללים נפלו משני הצדדים.

יפן וחינא. סכסוך היה בין יפן ובין חינה והאחרונה כבר התרפסה לפני החזקה ממנה ונסוגה אחור. אחרי מלחמת רוסיא ויפן עברו הזכיות, שהיו לרוסיא במדינת מנדשור, ליפנים. מסלות הברזל במנדשור הן קנין היפנים וחצי האי אנטין עבר כלו לרשות יפן עם המבצר פורט-ארטור. עתה רוצה יפן להרחיב מסלת ברזל אחת, שתצלח גם לסחורה. ולפי שגזלו היפנים כבר קרקעות מאכרי מנדשור לצרך מסה"ב, ממאנה ממשלת חינה לתת רשות להרחיב את המסלה. גם דורשת יפן שנתיניה ילידי יפן וקוריא יעמדו למשפט לפני בי"ד יפני. חינה יודעת שבכל דרישות יפן היא מתכונה לרשת את המדינה הגדולה ובכל זאת בטלה כבר דעתה, כי להכנס במלחמה עם יפן לא תוכל.

על המצפה.

היתר עבודה בשביעית.

כפי הודעה ב„העולט" נצחו בין רבני א"י מהירי העבודה בשביעית ע"י שטר מכירה, כמו שעשו בשנות השמטה שעברו. הגאון רא"י קוק ביפו פנה במכתב חוזר אל בעלי המושבות, כי שמירת דיני שביעית היא אי אפשר בזמן הזה, כי זה יהיה דומה לחרבן המושבות והישוב החדש בידים. לכן דרש הרב (הוא כנודע רב במושבות) מאת כל האכרים, לחתום כל אחד על שטר מכירה, ששלח להם ולמסרו לבי"ד. הנהגת האחוזות של הברון רותשילד כבר חתמה על שט"מ כזה. אך עוד מכשול גדול עומד על דרך הישוב, כי ע"פ התקנה הזאת אסור יהיה לפועלים יהודים לעבוד בזריעה, בקצירה ובדישה, אבל מותר לעבוד בנטיעות. צרכי החיים חזקים איפא גם בענין זה מבעלי הפרינציפ. הרבנים המחמירים לא רצו לדעת שום דרישת החיים, שום אי אפשריות, שום הפסד מרובה, יקוב הדין את ההר, אמרו, יחרב כל העולם ולא תבטל אות אחת מדברי התוה"ק, אע"פ שיש על מי לסמוך לבטל את כל דיני שמטה בזמן הזה. אביי בגמ' (גיטין ל"ו) אומר בפירוש, שע"ב תקן הלל פרוזבול, לפי ששמטה בזמה"ז מדרבנן ובין שמטת קרקע ובין שמטת בספים אינן נוהגות מדאורייתא. ורש"י ז"ל אומר שם בפירוש, שבזמן שאין יובל נוהג אין שמטה נוהגת, שבטלה קדושת הארץ. ובן הרמב"ם פ"ט מהלכות שמטה כתב, ששביעית בזמה"ז רק מדרבנן ובמקום שאי אפשר לא נזרו רבנן; חז"ל לא היו אכזרים כרבני החלוקה של עכשו. ולדברי הכל מועילה הערמה בדרבנן, אם אי אפשר באופן אחר. והרי לפי הרמב"ם שמטת בספים נוהגת בזמה"ז אף בחו"ל מדבריהם ולמה בטלנו אותה זה שני אלפי שנה ואין שום רב דורש אפילו לעשות פרוזבול? האמנם אמת היא שבטלו מצות שבין אדם לחברו? ובמה גרועה שמטת בספים משמטת קרקע? והאמת תורה דרכה, שכמו שמצאו כמה גאונים מן הדור שעבר והרה"ג רא"י קוק זה עתה היתר ע"י הערמה, כן היו יכולים גם שאר רבני א"י למצוא היתר. הרי שביתת בהמות של ישראל בשבת ויו"ט היא בודאי מדאורייתא ואין שום רב בזהמ"ז אוסר את ההערמה בשטר מכירה וכן בחמץ בפסח, לפי שאי אפשר באופן אחר ולא נתנה תורה למלאכי השרת. אלא שהרבנים האחרים בא"י — שרי להו מריהו! — שקדו לאסור והחפץ הוא אכי המחשבה, לפי שכל הישוב החדש הוא בצנינים בעיניהם, כי יש חשש, שמא תצא ממנו הפסד בל שהוא להשנוררות הקדושה. וכן נראה מהאיומים והחרמות והקללות, שפרסמו חנפים וצבועים ידועים נגד הרבנים המתירים. הם פרסמו, כי כל הרבנים שהתירו עבודת שביעית לפני י"ד שנה נפטרו בשנה אחת מיד אחרי שנת השמטה (שקר גמור!) וכי קולוניסטים ידועים, שעבדו בשביעית, מתו כל בניהם וכי תבואות שנת השמטה נשרפו כלן. ועוד שקרים ובדותות כאלה ובאלה. באותם הכזבים, שהם משתמשים בהם בקטטותיהם בדבר החלוקה הבזויה, השתמשו גם בענין שביעית, להפריע את האכרים מעבודתם, למען החריב את המושבות ולבטל את כל הישוב החדש. בנדבות בקשו לפרנס את האכרים והפועלים ו„מפיהם" בקשו לחשוך, לתת גם לאכרים חלק בחלוקה, אבל ח"ו לא מפי עצמם, כי אם מפי העניים. מחלקי החלוקה הממונים והאמרכלים והשלחנים והכרסנים ושאר הולכי בטל לא יתנו מחלקם אף פרוטה, כי-אם מחלקי האלמנות והחולים, המהפרנסים בשמונים זהובים לשנה, בקשו לחשוך, לפרנס גם את אלפי האכרים וב"ב ופועליהם. היה לא תהיה! ימי שאמר „עשה שבתך חול ולא הצטרך לבריות" יבול לומר גם: הערם על השמטה ואל תעשה רבבות ישראל לשנוררים בזויים, המטילים עצמם על עניים כמוהם ואל תשים לאל כל תקות ישראל ומשאת נפשו.

להשיב נפש.

היהודים נדחקים רק למקום, שאין רוצים בם, זהו בלל ישן. כבר פעמים אין מספר ראינו, כי מקום התרופה הגליצי שטשאוניצה, שמאות יהודים הולכים שמה בכל קיץ להשיב נפשם, הוא מלא אנטישמות והחולים היהודים יושבים שם במו אל עקרבים וגם ידיהם, זה במקל וזה בגזר-עץ וזה סתם באגרוף הכו את מרדבלי בלי רחמנות, עד שהיה מוכרח לחזור ולנום אל בית הקברות.

בשוק כבר ישבו הנשים אצל עמדהן וסלים מלאים גלוסקאות ועגולים (ברעצעל) לפניהן. ומרדבלי רץ במשונע ובאשר ראוהו הנשים קמו בחרדה ממקומן ונסו הנה והנה ופרשו ידיהן וצעקו. „אהה, אויה, מרדבלי החיט מתהלך בעולם התהו!" — ומרדבלי לא חשב הרבה רק חטף חיש מהר סל אחד מלא עגולים ונשאהו אל שומר בית-הקברות... בכעט בלי נשמה בא שמה וספר לשומר את כל אשר קרהו. „טוב, אמר הלז, מהיום והלאה אין לנו מה לדאג, תהיה לנו פרנסה ברחבה, אתה הלך תמיד לשוק והקח לך סל עגולים ועלי להביא י"ש ובה נחיה פה ממש בגנ"ע". וכן היה. בכל יום ויום ומרדבי מתהלך בשוק, חטף לו סל מלא ברכת ה' וגם אל ביה"ק והשומר נהן י"ש וכן חיו שניהם במנוחה.

אבל לא לעולם חסן. בעיר קם שאון: „מרדכלי החיט סובב בעולם התהו", גם המרא דאתרא ידע את כל אשר נעשה ושלח „מנין" להתפלל על קברו ולהתודות בו, שלא יעיז עוד מהיום והלאה לדרוך ח"ו על אדמת העיר. אבל כל זאת היה ללא הועיל, כי מרדבלי, באשר אזל פת מסלו, הלך בדרבו בקדש תמיד לשוק ולקח לו את כל אשר לבו חפץ, ואת הסל הריק השיב והלך לו.

כאשר ראה המרא דאתרא, שלא יבא לידי גמר באופן פשוט כ"ב, נתן צו לקוברי המתים, להשכים בבקר ולחכות למרדבי ולתפשו ולהביאו לפניו. ומרדבי לא ידע מכל אשר נעשה והלך לו בפעם בפעם לדרבו העירה, לבקש פרנסה. אבל לאסונו לא עלה הפעם הדבר בידו, כי השומרים אחזו בו בעוז, אף שלבם רעד בקרבם, והוליכוהו אל הרב. ובבית הרב כבר היה הכל מובן: נרות דולקים, קרש-הטהרה וספרי קבלה פתוחים ומרדכי עמד תחתיו וחכה על הדברים, אשר יבאו. והרב לקח את מקטרתו בין שפתיו ובקול אבטוריטט שאלהו: „מה לך פה רשע גמור, בן בנו של איזה רשע! מה לך פה בעולם השפל הזה?"

„מה לי? השיב מרדבלי, גם אני אינני יודע רק שאנכי רעב מאד"...

„רשע ימ"ש, התודה, מה חטאת, מה עוית, מה פגמת בעולם הזה, אמור ואנחנו נעשה מה שנעשה בעד התקון נשמתך החוטאת"...

„רבי חי נפשי, שאינני יודע בלום, אנכי מדמה שעודני בחיים"...

„מה, בחיים אתה? ואת מי קברנו תחתיך?".

„האם אני יודע? אדרבה הראונו את הבור אשר עליתי ממנו"?

אז נוכחו המקברים, שהצדק עם המת החי הזה וידעו בבר גם גבאי ח"ק בלבם, את מי קברו, אבל לא אמרו בלום מפני הבושה...

תיכף שלח הרב אל אשת מרדכי, לשלוח בגדים לבעלה. מרדבי החליף את הבגדים והלך לו לביתו אל אשתו היקרה... אבל המון העם בעיר האמינו כלם, כי מרדבי מת באמת ושב, לתקן את אשר עוה. אז התקינו בעיר הזאת, שלא לדפוק בעיר על דלתי הבתים במקבת, שלא יתעוררו המתים ויפחידו את בני העיר, בי אם יקראו בפה „אל בית הכנסת!" והנשים לא ישבו מהיום והלאה ופניהן מול הסלים, כי אם ערף פנו אל הסלים, בבדי שלא תפחדנה מהיום והלאה, אם יבא איזה אורח מהעולם האמת, לקחת לו מעט אבל...

טשרנוביץ. אפרים דופלער.

יהודי בריא היושב שם הוא עלול לחלות מתוך כעס ורגז ומכל שכן חולים הצריכים מנוחה, הנמלטים לשבועות אחדים מרגזם ומעצבם אשר בעסקיהם, איך ילבו דוקא שמה, אשר כעס ורגז חדשים מחכים להם ולמה להם להיות ללעג לקלס ולשנינה? וזה בעד בספם, אשר יפזרו ביד רחבה. היהודי רגיל לחשוב, כי על גזירת רופא אין תשובה. אם אמר הרופא, כי פלוני צריך לשטשאווניצה, אז אפילו אם ידע, כי יארבו שם על נפשו להמיתו לא יעבור את פי הרופא. זוהי טעות מרה, שקר מוסכם. מקומות תרופה בשטשאווניצה ישנם הרבה וטובים ממנה ואין כל עון למרות פי הרופא ולהעירו, כי שטשאווניצה היא גיהנם ליהודים ולא מקום תרופה. הטיעים ההם נוכחו זה עתה, כי הטעים הרופאים עוד הפעם ולא חסו על נפשם ועל כספם. ביום ר' שעבר הפש שוט־ ביהודי עני בגן שטשאווניצה, להוליכו אל משמר, יען לא שלם עוד מס התרופה, כי במקום הברוך הזה אין פוטרים יהודים עניים מן המס, מה שעושים בכל מקומות התרופה. יהודים התקבצו לפני בית ההנהגה, לראות מה-נעשה באחיהם ולהשתדל בעדו. מיד הביאו הנוצרים מחנה אכרים יושבי ההר, שעברו בעגלותיהם על היהודים העומדים ומהצי רבים. על צעקת היהודים הובא עוד מחנה אחר מזוין בחרמשים ובמקלות והכו את היהודים. פגרום עריך בבל היה, על היהודים נפל פחד מות. עד שבא ראש השוטרים וגער ביהודים על התגרם בנוצרים וגרש את המכים ובטוחים אנו שיוסיפו היהודים ללבת אל הגיהנם ההיא להשיב נפשם מעמל עסקיהם, אע"פ שיש מקום הרופה של יהודים, וויסאווא, שאינה נופלת במאומה משטשאווניצה ואין חסר לו אלא החן הנכרי, החביב בל כך על אחינו.

פיליטון קטן.

רוב טובה.

באמרבם „שרי ישמרני מכל רע" תבונו, בבקשה מכם, גם על רוב טובה. דור יתום זה אינו יכול לסבול ריב טיבה, כמו שאינו סובל רוב רעה. הראיתם צרת לבו של אותו קבצן רע-המזל, שיארעו לו שלש חתונות שמנות בערב אחר? הוי כמה שמח אמלל זה בתחלה על שלש החתונות, שידע שהן מרחשות לבא. שלש ארוחות-הערב טובות היו נכונות לו וגם המזג והמוזיק בל יחסרו והנה לרוע מזלו נזרמנו שלשתן בערב אחד והוא אינו יכול לאבול רק באחת מהן. רחמנא לצלן מצער כזה! רוב טיבה מי ישא! שאלו את העורך ויגד לכם כמה הוא סובל מרוב טיבת עוזריו הנרחקים אליו, שכל היודע עברית רוצה להיות סופר עוזר לו ולא הועיל כל הסברה וגערה ילעג, ורגז וישחק ואין נחת, הוי רוב טובה! יאנח.

טעם רוב טיבה מרגישים עתה השכרים החרוצים. ארץ שבדים בקצה צפון אירפה היא ארץ רזה וקרה ומספר יושביה לא רביב. לפנים בעת שהמלחמה, כלומר שפיכת רמים בצבור, היתה משובחת וכבישת ארצות זרים היתה אמנות ראויה לתהלה ולכבוד עולם, היו השבדים עומדים במלחמה לעולם עם כל העמים השכנים. פולן, אשכנז ורוסיא יודעות לספר הרבה מחרב השברים המרוטה והצמאה לדם. פטר הגדול שבר זרוע השברים ופרוסיא החרשה הכניעה גאון עזם ולא יספו עור להשבית מנוחת העמים ולחיות על חרבם, וחריצות העם הזה מצאה לה מקום אחר להתגדר בו. חרשת המעשה מצאה קן לה בארץ השבדים ומה שחסרה להם אדמתם הגריעה משלימה להם העבורה השוקדה. וכן יש לשבדים חרשת מפריחה, שאין למעלה ממנה. אבל רוב טיבה מי ישא! כאשר רבתה החרשה מאד ועשתה סחורה יותר מכפי הצרך בארץ ובחו"ל ולא היה מקום לה, נגלה נגע אנוש. בעלי בתי החרשה החתילו לחשוך בתשלומי השכר, קצהם פטרו מחצית הפועלים וקצתם עברו חצי השבוע ושבתו חצי השבוע ויש אשר נעלו את בית החרשה ופטרו כל פועלידם, אם אין צרך בסחורה למה לעשותה? וכן נשארו רבבות פועלים בלי עבודה ובלי לחם ומתיך בעסם ויאושם התאחדו כל הפועלים בשבדים, לשבות יחד מכל עבודה ובכל ארץ שבדים שבת שבתון מקרא קדש, דממה והשקט בכל הארץ: הכל לובשים בגדי יו"ט, שמים יד לחיק ומתענים תענית צבור כמו ביוה"כ אצל היהודים. הוי כמה צמאה ארץ גליציא למעט חרשת המעשה, להספיק עבודה ופת לחם צר להולכי בטל ולחוזרים על הפתחים. וארץ שברים נתברכה בחרשת מרובה והצרה גדולה יותר. ה' ישמרנו מרוב טובה!

כרוב טובה נתברכנו גם אנו. זה מאות בשנים אנו מקוננים: אין מנהל לנו מכל בעלי הכשרון שהולדנו, בנינו יצאינו לעבוד זרים ואנו נלמורים. אין מהעורר להחזיק רסננו ולהנהיג את צבורנו לטובת כלל האומה. ובדור הזה קמו לנו ב"ה מנהלים; אבל כיצד? שלש חתונות בפעם אחת! והעם שלא יוכל להיות בשלשתן, איננו משתתף אף באחת. נוסדה הסתדרות ציונית, לדאיג לכלל ישראל, לבקש מניח לכף רגלנו היגעה מרוב הגליות. מיד קמה הסתדרות חדשה ויט"א שמה ולה אותה המטרה עצמה, ופן ואולי מעט לנו שתים, השגנו בשנה הזאת עוד אחת ואיק"א שמה, כאלו ברית כרותה לישראל, שחניות ואדבוקטים ורבנים ויועצים בלי חסרון כיס וחברות ובל דבר שיש בו צרך לרבים יקומו הרבה במקום שאחד די. הוי רוב טובה מי ישא! הרי עקר תכלית הסתדרות כזאת והתנאי הראשון שלה היא אחדות כל האומה והן עצמן גורמות התפרדות. יהי רצון שתהי גם זו לטובה!

רוב טובה עשו לנו גם הרבנים בארץ הצבי. כל הימים אנו מתרעמים על הרבנים מאורי הגילה, מורינו ורבינו, מנהיגי ישראל, עמודי הימין, מגיני הדור, צדיקים יסודי עולם וכו' וכו', שאינם עושים מאומה להקין היהדות, להקנת הצבור, לטובת הבלל, חדלו להיות מדברני דאומה, קברניטה של ספינתנו, עזבו את העם ואינם חוששים לתועלתו. ופתאום קמו והתעוררו בעוז באריות וכנמרים, לדאוג לנו, לשמור את העם מלכד, להצילו ממכשול גדול ונורא. מהו? הם מזהירים על שביעית! רוב טובה רבותינו אל תעמיסו עלינו בפעם אחת! כי לא נוכל שאתה, פן נכרע תחת משאכם ואתם עמני. עוד רבה העבודה לפניכם בדברים שנקל לכם להקן ולשמור ולמה בחרתם לכם עבודה, שאתם יורעים מראש, כי לא תוכלו לגמרה? לולא עשיתם אתם כל שנותיכם שביעית אז אולי היה אפשר כבר גם לנו לשבות בשביעית. אבל אתם שובתים ומשממים כל השנים ומפריעים גם אחרים מתחית הארץ משממותה והארץ שממה מאין יושב בגללכם ואתם גוזרים עלינו לשבות! רוב טובה אל תטילו עלינו. המחטט.

מכתבים מערי המדינה.

לבוב. (עבריה). יש דברים, שאחרי בלותם היתה להם עדנה ואחרי שנחשבו ליורדים מעל במת החיים קמו לתחיה. כן קרה ל„העבריה" בגליציא. לפני שנה ומחצה נקיאה ועידה ארצית ותיכף אחרי שעזבו החברים את האולם שכחו את העבריה והרדם גם העבודה. לא הועילו הקילות של קריאה והכרוזים, העבריה כמעט שנשתכחה מן הלב. אך הודות לעמל החבר מר יעבץ נתאשרה העבריה מטה"מ ויש לה רשות ליסד גם סניפים בגריציא ובוקובינה. בעוד זמן קצר הקרא שוב לועידה ארצית. — זוהי באמת החית! עהניאל.

ווין. (צלם בבי"ס יהודי). משפט מתמיה בא לפני המניסטריום לחנוך להבריע בו. לקהלה היהודית בלומניץ (מורביא יש ב"ס, שעד בה היה ראש האזרחים היהודי שילר מנהלו (ידוע שלקהלות היהודיות במורביא יש גם זכיות פוליטיות). אך בני הקהלה הולכים ומתמעטים, כי היהודים נודדים לערים הגדולות ותלמידים קתולים הם עתה הרוב בביה"ס היהודי ומנהל קתולי נתמנה עליו. בשנה הזאת דרש הכהן הקתולי מאת הנהגת העיר להעמיד צלם בביה"ס. מועצת החנוך בעיר דחתה את הבקשה ונתנה רשות להעמיד צלם רק בשעת למוד הדת הקתולית. בינתים קבל הכהן צלם במתנה מאת ההגמון בברין. מועצת החנוך המקומית מאנה לקבל את המתנה. אך מועצת החנוך המחוזית בברין פסקה להעמיד את הצלם ולהסירו רק בשעת למוד הדת היהודית וכן פסקה מועצת החנוך העליונה למדינה לקבוע את הצלם בביה"ס היהודי. אך הרשות ביד היהודים להעמיד גם הם איזה סמל. על זה ערערה הקהלה אצל המניסטריום. על יסוד דרישות במניסטריום על החנוך, שדרשתי בעצמי אוכל להודיע את קוראי „המצפה", כי פסק הדין יצא עוד בחדש הזה. המשפט הזה הוא יחיד במינו באוסטריא ונכבד מאד לדעת איך יכריע המניסטריום.

א. ב. ווערנער.

מחיי היהודים בבוסניא.

רשימות — מסע.

א.

לרגלי ספוח בוסניא והרצגובינה בממלכת אוסטריא-אונגרן היו המדינות האלה חדשים אחדים במעט נקודת-המרכז אשר עיני כל יושבי אירפה היו נשואות אליה. הסכסוך המדיני בין אוסטריא-אונגרן ובין סרביא על אדות הארצות האלו, אשר עוד מעט ונהפכו לשדה-קטל, העיר את התענינות כל העמים התרבותיים בערן. בהיות עוד חותם האקופציון טבוע עליהן עברו עליהן בשתיקה. מלבד הנוסעים והתירים, המתענינים בקסם ההוד והיופי של הטבע, לא שם שום איש לב להמדינות האלו, אשר ע"י צורתן האוריענטאלית וערכן ההיסטורי יכלו למשוך עליה את עיני העמים יושבי ממלכתנו. אבל עתה, אחרי שהמבוכה, אשר עלולה היתה להשבית את שלום אירפה כלה, עברה בשלום והסערה קמה לדממה, מטפלים הכל בשאלת הארצות האלו בשים-לב מיוחדה, בראותם שע"י שנוי המצב הפוליטי נבראה שם תקופה חדשה.

אמנם בן על מפתן התקופה חדשה עומדים עתה יושבי בוסניא והרצגובינה ורשם ספוחן לממלכה יהיה נכר בכל מקצועת החיים, לא רק בשדה הפוליטיקה והכלכלה ירגישו שנוי גדול לטוב, כי גם בעד ההתפתחות הארצית בכלל יהיה השנוי גורם חשוב רב הערך מאד. ואחרי שעם התחלת התקופה החדשה ידונו גם על גורל אחינו פה ועל זכיותיהם הפוליטיות בתור לאום מיוחד, לכן עלינו להתענין ביותר תשומת-לב על המשטר החדש בארצות האלו.

במקרה יש לי הזדמנות לעשות טיול במדינות האלו לארכן ולרחבן ותחת לשים לבי לקסם הטבע ולהתענג על המראות הנהדרים, או להתבונן על תושביה מרובי הטפוסים, השונים איש מרעהו לפי תרביתם ותהליכותיהם, שמתי אל לבי להסתכל בחיי אחינו פה ולהתחקות על שרשי מצבם החמרי והתרבותי. ובכדי שיהי גם לקוראי „המצפה" למצער מושג-קל מחיי היהודים פה, אמרתי לרשום פה את הידיעות והרשמים, אשר רכשתי לי במשך נסיעתי.

בבקר השכם עליתי על מרכבת מסלת-הברזל ההולכת מברוד הבוסניה, אשר על שפת נהר סאווא, לסאראיעווא. היום היה בהיר, השמים טהרו, השמש שפכה את אורה וחמה על כל הסביבה והמרכבה עוברת בין משעלים צרים המתפתלים על דרכה, ולאט לאט נעשה הסביבה יותר מלבבה ומושכה את העין. הנה רוכסי ההרים החשופים מתחלפים בגבעות מכוסות יערות עבים, אשר הדר זקנה חופף עליהם והמסע מטפס בהרים ויורד בעמקים ועיני לא שבעו מראות את הדר הטבע מסביב כל היום. היום פונה לעריב, השמש הולכה ושוקעת, קרניה האחרונות כבו ואני באתי למחוז חפצי לסאראיעווא. בית-הנתיבות היה כבר מלא אנשים, נשים וטף, כלם לבושים בגדי יו"ט לכבוד היום, ההמון הזה בא לקבל את פני האורח הנכבד ערצהרצוג ליאופולד סלוואטור, שבא בפעם הראשונה לבקר את סאראיעווא. התלהבות העם בלי הבדל לאום ומפלגה היתה גדולה מאד, ובצאתו

ממרכבתו נפגש באובציות סוערות ורועשות מאד. סמן, שכל העם הבוסני מרגיש את עצמו מאשר להיות נתיני הממלכה ההבסבורגית. עתוני כל המפלגות וגם עתוני המחמדים הקדישו מאמרים ראשים והביעו את שמחת כל העם על בואו. מענין הוא, שבבקור הראשון בכר הפרינץ ביום השני לבאו את בהכ"נ של העדה האשכנזית. בבהכ"נ קבלו אותו הרב הראשי ד"ר שמואל וועסעל וראש הקהלה ד"ר ראטקאפף. הנסיך שהה בביהכ"נ בעשרה מינוטים והביע את שביעת רצונו ושמחתו ביופי הבנין הזה. ממחרת כבד האורח הרם את הרב בבקור מיוחד במעונו הפרטי. מובן שלא רק בחוג היהודים, כי גם בחוגים אחרים העיר הבקור הזה תמהון גדול, בעוד אשר לראשונים גרם גם שמחה גדולה. גם היהודי הספרדי מר ע. קאביליא, בעל בית המסחר של מעשה חרשה מזרחית הצטין שלש פעמים בבקור הנסיך.

סאראיעווא העיר הראשית אינה עיר גדולה, יושביה רק בשבעים אלף נפש, אבל עיר הומיה היא, מלאה חיים. הרחובות מלאים אדם, התנועה מרובה, המסחר רב ונפוץ. בכלל יפה הוא סאראיעווא ברחובותיה הישרים ובבתיה היפים. ברגע הראשון העשה העיר על הנוסע הזר הבא לבקרה רושם של כרך אירפי. אבל בבואנו אל הרבע של המחמדים ובראותנו את הבהים הנמיכים עם כתליהם הנפרצים וההרוסים, עם חלונותיהם הצרים עם גגותיהם הירוקים והכפופים כאגמון ואשר אבר עליהם כלח מרוב ימים, אז נדמה כי בתוך הגיטו היהודי של ימי הבינים רגלינו עומדות. הרחובות הצרים. המצטינים בחלאתם, החוצות המזוהמים והמבואות המטינפות, מראה פני התורקים העניים לבושי קרעים וסמרטוטים העירו בקרבי התענינות ונעל-נפש ביחד. הרבע הזה הוא גם המרכז של המסחר השוקי ומצטין ביותר בשוק של ירק, המסחר הראשי של התורקים ושל היהודים הספרדים בעיר. שם ראיתי את המושלמים העצלים מתגוללים על הקרקע ויושבים בפשוט רגלים בחנויותיהם המכילים בתוכן סחורה בסך הכל של עשרים זהובים, אשר מזה יכלכלו את בני ביתם. מאוסים הם המושלמים הבוסנים העצלים, הם אינם עושים מאומה כל היום רק יושבים בחבוק ידים, מעשנים את הציגרטה ושותים את הקוה התורקי. המושלמים הבוסניים הם מאותם הטפוסים הידועים בערי ארצות הקדם, אשר על פניהם טבוע חותם העצלות והרפיון, מואסים הם במלאכה רובצים כל היום על רגליהם והוזים וחולמים. המסחר בירקות ופירות הוא ענף מחיתם הראשי, כמעט בלם יאחזו בו, ושמחים הם אם ירויחו כתר ליום. ולא כל עט סופר לתאר את העניות השולטה בין השדרות הנמוכות של המושלמים והיהודים הספרדים. בטילי ברחוב פגשתי בנשים מושלמות, אשר למרות שפניהן מחוהלים בצעיף עב ובשמיכה לשם צניעות, לבל יסתכלו ח"ו גברים ב„יפין", הן פושטות ידיהן לכל עובר ומבקשות נדבות ובשמלותיהן הקרועות והמטולאות הן מעוררות רגשי חמלה. כמעט על כל צעד וצעד פוגשים בנערים כבני י"א עד י"ח שנה, אשר יפלו למשא על העוברים ושבים. ובאמת אין להתפלא על זה, כי גועים הם ממש ברעב. אבל לדאבוני גם גורל של סבום מסוים מאחינו הספרדים פה הוא כן. ובעוד שהראשונים לא יבושו לדבר בשער את האנשים העוברים ברחובות ויודעים לעורר רגשי חמלה אצל העם, הכסה את פני האחרונים כלמה להתנפל על האנשים ולקבץ על יד. ואחרי שגם השפניולים האמירים לא ישימו לב להטיב את מצב אחיהם העניים ע"י מוסד של חסד, גועים הם ברעב לרגלי היוקר הגדול.

כאשר נוכחתי במשך ימי בקורי כאן הסרבים הם המפלגה היותר גדולה והחלק היותר גדול בעם. השפעתם גדולה ומורגשת בחיים הפוליטים ועל שדה המסחר והכלכלה. בחיים החברתיים תופסים המה המקום היותר חשוב ונכבד. העסקים הגדולים הם ע"פ רוב בידיהם. להיהודים מתיחסים הם בשנאה גדולה ונלויה. בגלל הבחירות המשמשות ובאות משתמשים הסרבים בכלי נשקם של הצוררים הווינים ועתוניהם מלאים מאמרי רעל ושנאה נגד היהודים הזרים, בלומר יהודי אוסטריא ואונגרן. האדונים הסרבים, אשר למרות „fait acombli" הם חולמים עוד את החלום הנעים של „סרביא הגדולה", ואחרי שהתגשמות הרעיון הזה, אשר הוא היה הסבה הראשית לאנקסיון, ואשר המיט עליהם רק שואה, חרפה וכלמה, אינו עוד בגדר-המציאות, לזאת ישפכו עתה את חמתם על על היהודים, השעיר לעזאזל בכל מקום. ההכנות וההעמולה בעד הבחירות הבאות כבר התחילו וכל העתונים לפי מפלגתם מלאים מאמרי אניטציא. העתונים האשכנזים „באסנישע פאסט" „וסאראיעוואער טאגבלאטט" עומדים על ימין הזרים ולוחמים בעד זכיותיהם. כפי ששמעתי ממקור נאמן תהיה נתינת והכרזת הפערפאסונג בעד הארצות האלו ביום 18 אוגוסט יום הולדת המלך. על השאלה אם תהיה ליהודים קוריע מיוחדה בועד המדינה עוברים העתונים לע"ע בשתיקה.

סאראיעווא בחודש אב תרס"ט   שמעון ליסער.

מקרוב ומרחוק.

שונות. בית הדין הגדול בבלגרד בירת סרביא דן על העתון „זבונו", שנאסר מן הפוליציא לבא בקהל על האשימו את בכור המלך ברצח ובמעשים רעים אחרים, שעשה לנזק הארץ. ביה"ד הגדול התיר את העתון ופסק, שהרשות לעתונים להגיד תוכחת מוסר למלך, כי הרע לעשות כהתרשלו כחנוך בנו, שהיה עתיד למלוך. נוסח הפסק הוא גדוף המלך וביתו בשם המלך עצמו. משפט כזה לא נשמע בכל העולם, מזה נראה כמה שנוא המלך בארצו. — כל אשכנז עתה צהלה ושמחה, כי הצליח הגראף צפלין לפרוח באויר בבדורו מגבול שווייץ עד פרנקפורט ע"נ מאין ואח"כ משם עד קלן. ספינתו עשויה להטותה לכל רוח כחפץ מנהלה. — מחמד עלי מלך פרס, שרורד מעל כסאו, יגורש לחוץ לארץ ויטול שכר בטלה כשלש מאות כתר בשנה, בתנאי שישב בגלותו עד יום מותו וימסור את תכשיטיו ונכסי הממלכה לממשלה. הנכסים, שנתן לידידיו כמתנה לקחה הממשלה מידם, לשלם את חובותיו. — בעשר מיליוני כור פחות קציר החטים בשנה הזאת מקציר השנה שעברה באוסטריא-אונגרן, אף שגם קציר השנה שעברה רע היה. ובן השיפון. היוקר יגדל השנה מאשר הוא. לאכרים הקטנים לא יהיה מה לאכול וכל העסקים יהחרשת יסבלו מזה. — מצב המלחמה בקונסטנטינופל יאריך ע"פ פקודת השולטן עד האביב של שנת 1911. — בכמה מדינות באמריקה הצפונית נאסרה עתה הקטרת ציגרטות ועונשים עליה. —

*

בטול המאות השחורות. אגודת הרוסים האמתים היתה כנודע הסתדרות גדולה, שנזעה עמד בפטרבורג במקום גבוה מאד ודליותיו התפשטו מלא רחב רוסיא הגדולה וכל אשר לו יד ושם ברוסיא וכל מי שרצה לעשות לו שם בגדולים הסתפח בהסתדרות הזו, שהיא לבדה היתה מותרת בשעת חרום, שכל ההסתדריות והאגודות בטלו בזרוע. מספר סניפיה היו שלשת אלפים. בכל פלך ופלך לא חסרו אגודות. קולה נשמע בסינאט ובמועצת המניסטריום וגם בחצר המלכות, חזקה וגדולה היתה הרבה מאגדת ה„אחדות והקדמה" של הטורקים הצעירים בטורקיא. ועתה מה נפלה פלאים! משלשת אלפי הסניפים נשארו רק חמשים וגם אלה נשארו דלות וריקות. אין מרחם עליהם, אין עוד כבוד לישום אדם הגון להמנות באגודה כזאת. המנהלים צועקים ומבקשים רחמים ואינם ניענים. ויש מן המתנדבים התובעים חובותיהם, ישהלוו לאגודות, בבי"ד.

יהודי — תפארת רוסיא. רוסיא הרשמית מתפארה עתה, כי יש לה השיטה השלמה והמשוכללה בכל שיטות הטלגרף בלי חוטי ברזל. המניסטריום למלחמה בפטרבורג בקצה הצפון יכולה כבר לדבר עם אנשיה אשר בסבסטופול בקצה הדרום בלי קשור קוי ברזל. והמכונות מדויקות כ"כ עד שמכונה אחרת במקום אחר לא תקלוט את הקול והמום הזה ישנו בכל השיטות האחרות. ממציא השיטה הזאת הוא אינזיניר יהודי ושמו אייזענשטיי, חכם צעיר, שזה עתה גמר חוק למודו. הממשלה מכוננה תחנות כאלה ע"פ שיטת אייזענשטיין בכל קצוי הממלכה עד גבול יפן.

עוד רצח ביפו. הקונזול האוסטרי מא"י מודיע, כי ערבי אחד ביפו דקר את ראש המנזר הארמני שם ואת היהודי הגליצי משה גרינשטיין. הנזיר מת והיהודי חוזר לאיתנו.

השר אהרן איזקס. בלנדון מת אחד מגדולי אחינו באנגליא השר (Sir) אהרן איזקס, שהיה ראש האזרחים בעיר הממשלה לנדון בשנת 1889, שנת היובל של המלכה וויקטוריא. והוא היה לא רק עסקן בצרכי הצבור האנגלי, כי אם גם בצרכי הצבור היהודי. ימי נעוריו כלה באוסטרליא, שם היו לאביו עסקים גדולים והוא יסד קהלות בערי חלק התבל ההוא ובנה בתי כנסיות לתפלה, למען לא ישכחו היהודים הנדחים שם את אלקיהם ועמם. בשנת 1874 נבחר השר איזקס לראש האזרחים באוקלנד בזילנד החדשה. אח"כ בא לשבת בלנדון ומיד תפש מקום חשוב בקהלה הגדולה הראשית, היה גבאי בביהכ"נ ובביה"ח והשגיח על בית היתומים, היה חבר הועד לעזרת הגולים וחבר מועצת העיר עד שנבחר לראש האזרחים. כאשר קבל עליו את המשרה עשו אנשי העיר חג לכבודו וערכו תהלוכה בחוצות העיר כמנהג. החג הזה נקבע להיות בשבת והוא רחהו ליום ב׳, שלא לחלל את השבת בעברו במרכבת הכבוד. גם חכם וסופר היה איזקס ושיטתו ללמד חרשים לדבר נחשב בין הטובות שבשיטות. גם מנגן בעל כשרון היה וחבר בעצמו מנגינות לביהכ"נ שבנה.

הריגת יהודים. בדרך המוליך מאוורוטש לאיס-קוראסט בפלך קיוב הרגו שודדים ארבעה סוחרים יהודים ועגלון נוצרי ושדדו רכושם.

אין משא פנים. נציב פולן הרוסית דחה את בקשת הרבנים, לתת רשות להקהיל אספה שניה של רבנים, כי באספה הראשונה לא יכלו להועץ על כל הפרטים מהכר פנאי. הנציב אמר טעמו, כי אפשר לרבנים לחוות דעתם בכתב ע"י באי כחם בווארשא.

תחנוני המאות השחורות. יועצי העיר אדסה הימניים שלחו כתב בקשה אל הצאר מלא קטרוג ועלילות שוא על היהודים יושבי העיר בנוסח המן, שיטול מידי היהודים תיכף את הרשות להשתתף בבחירות לדומה, למען לא יבחרו בבחירה הקרובה באחד משלהם.

ידידי האכרים. בקישינב גזרה הנהגת העיר, שאסור לקנות מידי האכרים פירות וירקות עגלות שלמות רק סלים סלים. בזה בקשו תלמידי קרושיוואן המושלים בעיר לקפח פרנסת היהודים העניים המתפרנסים ממכירת פירות וירקות לאחדים וגם בהולכה למקום היוקר. האכרים התאוננו לפני הנהגת העיר, כי אין התקנה הזאת לטובתם, כי אין להם פנאי לעמוד כל היום בעיר ולמכור בעצמם יבול אדמתם לאחדים. אך ראשי העיר האטימו אזניהם, כי מוטב לנקר לאכרים שתי עיניהם אם יוכלו לנקר ליהודים עין אחת.

בטול הגזירה באמריקה. עורך ה„טאגבלאט" הניו-יורקי מר קאמאיקא התיצב לפני נשיא ארצות הברית באמריקה וספר לו את צרת הגולים, שהפקיד החדש בחוף ניו-יורק וויליאמס משיבם באניות, אשר בהן באו, אם אין ביד כל אחד כ"ה דולר. כאלף גולים מושבים בכל שבוע, יללתם ויאושם אין לתאר ואין מרחם עליהם. הנשיא טאפט ענהו, כי הפקיד נשלח שמה רק להציל את הגולים מכף סרסרים רשעים, אבל לא לחדש גזרות ולענותם על לא חמס בכפם וכל מה שהוא עושה מדעת עצמו הוא עושה. דבר הנשיא כבר נראתה, הגזירה בטלה מיד וכבר עלו על החוף אנשים, שאין בידיהם 25 דולר. זהו נצחון גדול של היהודים, בכל יום הקהילו יהודי ניו-יורק אספות כלליות, למחות נגד רשעות הפקיד עד שהעירו את דעת הקהל ותוצאות הדבר היו התיצבות העורך לפני הנשיא ובטול הגזירה. גם גולי יתר העמים מודים ליהודים בעד הצלתם ושמחים עמהם.

קרבנות המודה. עתונים פולנים מודיעים ע"ד מקרה נורא, שקרה בז'אבנא אצל טרנוב. אשה יהודית קנתה לה מגבעת בעד עשרים כתר, מיראה מפני בעלה אמרה לו, כי מחירו שמונה כתרים. ממחרת נכנסה אליה

שכנתה והראתה אותה מגבעתה דחדשה והיא אמרה שהיא „מציאה" עשרים כתר. בעלה התפלל בחדר הסמוך ושמע את השיחה. עטוף בטלית ותפילין יצא מחדרו וחטף אם המגבעת וזרקה אל המדורה אשר על הכירה. האשה קרעה מעליו את טליתו, אז בערה בו חמתו והכה אותה באגרופו על פניה עד שנפלה מת. והוא עלה אל העליה ותלה עצמו. השכנים רדמו על היתומים ולקחום.

קבר שבתי צבי. הסופר האשכנזי הערמענגילד וואגנער. עורך ה„מאראיעוואער טאגבלאט" בסאראיעווא ילך בחדש הבא למונטינגרא, לבקר את העיר הקטנה דולציניא, אשר על שפת ים אדרעי ולחפש שם אחרי קבר שבתי צבי, שלפי המסורה מת שם בגלותו, שהגלהו שמה השולטן מחמד הרביעי, כאשר לא חדלו היהודים להכרך אחריו גם אחרי המירו את דתו. הראשון, שהעיר את הרעיון, לחפש אחרי קברו, היה החוקר ההיסטורי המנוח ד"ר גוסטב קרפלס בברלין, שמלא את ידי ידידו הרה"ח הסופר העברי מר חיים ווייצנר בסאראיעווא לחקור בדבר. הוא ברר את הענין בכל צדדי האפשרית ומצא, שקבר ש"צ מוברח להמצא בעיר הקטנה הנ"ל אשר במונטינגרא. כאשר בקש הסופר האשכנזי הנ"ל לעלות למונטינגרא בענין פוליטי, עשה עמו מר ווייצנר חוזה, לבקר גם את העיר הנ"ל ולדרוש על קבר ש"צ. אך בינתים פרץ הסכסוך הסרבי והדרכים היו משובשות בגייסות והדבר נפסק. בחדש הבא יעבור שמה מר וואגנער והענין יתברר. הנה גם בשאלה ההיסטורית הזאת בחקירת קדמוניותינו נפל הגורל על חכם נוצרי, לחקור בה ולבררה, כמו בכל חקירות קדמוניותינו.

יהודי נציב מדינה. העתונים הטורקים מודיעים, כי הדפוטט היהודי בפרלמנט דטורקי עמנואל קאראסא נתמנה מאת השולטן לנציב מדינת קיליקיא באזיא הקטנה, אשר שם היה הזבח הגדול בארמנים והוא הלך שמה לחקור ולדרוש בדבר.

חשד בבשר. לפני חדשים אחדים נכלא בעל האחוזה היהודי אלבוט ראט בלעוואפעטרי באונגרן, כי המית את אשתו בקרבול, שנתן לה תחת תרופה. חוקר הדין ברר עתה, כי הוא נקי, האשה שתתה קרבול מדעתה, בלי דעת בעלה.

יהודי אנגליא בחיי הצבור. נפלא הדבר שלמרות שווי־זכיות הגמור של יהודי אנגליא ולמרות השכלתם ועשרם אינם נוטלים חלק הגון בחיי הצבור, כמו למשל באיטליא, בהולנד ובטורקיא. הרברט שמואל, שנתמנה עתה למניסטר על נכסי המלכות — משרה בלתי חשובה — הוא המניסטר היהודי הראשון באנגליא. הקולונל גולדשמיד המנוח, הציוני הידוע, היה פקיד הצבא הרם היהיד, ובלתו אין עוד פקיד צבא רם מהיהודים. ובן אין שופטים יהודים ופקידים אחרים. רק ראשי אזרחים יהודים ישנם. סופרים יהודים בעלי כשרון ישנם, אבל אין מוציאי עתונים יהודים. בבית הנבחרים יושבים ט"ז יהודים, אבל אין בהם באי־כח בוחרים יהודים אף שבמזרח לנדון, בליעדס ובמנשסטר ישנם מחוזות, שרוב הבוחרים יהודים. הציר היהודי האחד, המשמיע קולו בעד היהודים ורב ריכם, סיר דשון סימן, לא נבחר במחוז יהודי, בל בוחריו הם נוצרים.

קנגרס יהודי בארגנטינה. הקולוניסטים במושבות הבארון הירש בארגנטינה יקהלו, להועץ איך להשתחרר מאפוטרופסות הפקידים ולטול גורלם בעצמם בידיהם, כי הנסיון הורה, כי בגלל השלטון הזר אין המושבות יכולות להתקדם.

חבר גנבים יהודים. במאהריש אוסטרא נתפשו שני יהודים, אלבסנדר גולדשטיין ואברהם פאשקעס ואשה אחת יהודית, שעסקו זה שנים רבות בגנבה וברמאות. בבדיקת חפציהם נמצאה חבילת מפתחות של מרכבות מסה"ב, גם עדיים ושטרות משכנות וגנבות שונות.

טמאת רוסיא באי". אחדים מפריצי בני עמנו מרוסיא פתחו ביפו בתי־זמה ומסחר נפשות. אחינו היהודים ביפו, אשר להם רגש לאומי, השתדלו אצל הקונסול הרוסי ביפו לגרש משמה. אח"כ באו האנשים הרעים האלה לירושלם ופתחו בתי זמה ופריצות בפרדסיה. ובכן מלבד התוצאות הרעות והמחלות הרבות של בתים רעים באלה, עוד הם מטילים חרפה ובושה על כל עדת היהודים בארצנו, ושם ישראל מתחלל באופן נורא מאד. ואם החרש נחרש עתה אז יגדל מאד מספר הבתים הרעים האלו בעירנו ושם ישאר חלילה לחרפת עולם ושונאינו הזרים יאמרו עלינו מה שיאמרו..

שאלת החכם בשי בירושלם. המ"מ הכם בשי רבי נחמן בטיטו דרש במכתבמאת הגאון רבי שמואל סלאנט, להושיב שני אשכנזים, להועד, שיתעסק בעניני בחירת הרב. האשכנזים החליטו לשלוח חמשה חברים שיתפשרו עם הספרדים בנוגע לאיזו דרישות, שיש להאשכנזים עליהם. אחדות מהן הן: 1) שיהיה לאשכנזים „ראש רוחני" בפני עצמם. 2) בשאלת-דצבא יהיו האשכנזים בלתי תלוים בהספרדים. 3) כמו כן ישאו ויתנו גם בדבר התארים „ראש הרבנים" ו„ראשון לציון" כוי כו'. — הרב חיים נחום דורש מירושלם הוצאות הדרך לועידת הבחירות שישלח הנה מקושטא („הפרדס")

צדיק בריבו. וואלף ליב החיט: בעל בית יחיה, המים דולפים מעל התקרה! בעל הבית: ומה תתפוץ? אולי ידלוף לך יין בעד הכסף הנמאס שאתה משלם?

משדה הספרות והמדעים.

זמרת עמנו.

בחבור זמרת ביהכ"נ של החזנים מוצא המבין אי־טבעיות רבה. שני הקומפניסטים המופתיים שלנו, זולצר ולעוואנדובסקי, ששניהם פעלו בתקופת זרם ההתבוללות, זה בווין וזה בברלין, הם היו מסדרי השירה של בית־הכנסת ועפ"י דרכם זנחו את המנגינה העברית בהרבה מקומות. הנה לדוגמא „ממקומך", „מפני חטאינו", „ותערב", „אהבה רבה" ועוד, ששם ישמע הד אנחת האומה הישראלית באלפי שנות גלותו, השאירו בקרקע בלתי מעובדה בלל. אותה השתפכות הנפש של „אהבה רבה", אותה הבכיה־לדורות של „ושבור עול הגלות מעל צוארינו ותוליכנו קוממיות לארצנו", אותה התקוה הלאומית, המעוררה בהיהודי אותן היבבות המזעזעות את כל נימי לבו, עליהן עברו מחברי זמרתנו בשתיקה, בכדי למצוא חן בעיני העמים... דומות מנגינותיהם באלו באמת היינו יושבים כבר איש תחת גפנו ותחת תאנתו ויונים צלויות וגלוסקאות אפויות נושרות מראש האילנות, כאלו איננו מונחים בין הפטיש והסדין ברוסיא וברומניא, כאלו חרב האנטישמיות לא תאכלנו על ימין ועל שמאל. שכחו לגמרה את הטרגדיה בחיי עמנו האומלל וכי בתפלה „אהבה־רבה" ועוד ישפוך היהודי את כל מרי שיחו לפני ה' אלהיו. גם את הקרע העמוק והרחב בלב אומתנו לא הרגישו. גם על זמרתנו, כעל כל דבר ארגני, המתפתח והולך, עברו תקופות שונות, שהשאירו רשמים נכרים בה. בכלל אין לבחד, כי את הרשמים האלה הננו מכירים גם בזמרתם, אשר היא אחת מקניני-העם-העברי ורכושו הרוחני. בכל התקופות השונות, תקופות-היאוש והמשכר ותקופות הנחמה וההתעודדות, יקומו בתוכנו אנשי-לבב. בעלי־רגש, אוהבי עמם, שפתם ודתם ומגמת פניהם לחזק את הרגש הלאומי בתוכנו, כל אחד לפי רוח זמנו הם מקדישים את כחם, הונם ואונם בעד הלאום־העברי כל אחד במקצוע שהוא מומחה בו. וכן גם אחרי הקומפוניסטים האמתים קמו בתוך עמנו חזנים מלאי רגש נעלה, בעלי נפש פיוטית ונתנו לנו ממיטב-זמרתם ופרי־רוחם, זמרה־עממית ולאומית במובנם האמתי של המלים האלה, בה ישמע היהודי את בל העבר הגדול שלו, את בל התקופות הרבות והשונות, שהיה חי בה בארצות גלותו והיא מעוררת בו תקוה לימים יותר טובים, שבהם יהיה גם ישראל־הזקן לעם בלתי תלוי בדעת אחרים, ובכל היותו מחזיק במסורת קדומים יתפתח לפי חפצו ורוחו בארח־טבעי.

אולם מה מאד מעציב הדבר לדעת, כי בל השירות האלה, הראויות לשם הזה, במעט נשכחו ברבות הימים וקבלו צורה חדשה לפי שלא התפרסמו בדפוס. יש לנו אמנם גם בדורנו זה אנשים העובדים בהיכל הקדש, אשר בכחן לסדר את השירות האלה ולהסיר־א ב

ס־ח העודף מהן אולם כחותינו מפוזרים ואין מקבצם יחד. וכה הננו מתרחקים מהתעודה, שמסרו לנו הראשונים. אם באמת רוצים אנחנו בתחית עמנו ואיננה בפינו רק כאיזו מליצה יפה בלבד, אם רצוננו להחיות את השפה־העברית המקשרת אותנו אל בל קניני־עמנו הרוחניים והמזכרת אותנו את גאוננו מימי קדם, השפה המבילה בקרבה רשמי חיינו ממאות דורות, אז עלינו להחיות גם השירה העברית אשר רב כחה לשובב נפשות, להלבישן מחלצות שירים-עבריים ולתתם בפי העם.

שירי־עם, באנחה תבענה שפתי את המלים האלה מדי זכרי את מצבנו כמו שהוא. אוי לנו, שירים כאלה מנלן?! העם אינו מכירם עוד. בל היודעים נחיצותם צריבים להקדיש את כחותיהם רוחניים בעד הזמרה משאת נפש אומתם ולעבוד בבל כחם בעד הפצת השירים האלה והרחבתם בכל שדרות עמנו. לפנים היו האמהות העבריות רגילות לישן את הילד בערשו בשיר עברי אם גם בשפת יהודית־אשכנזית. בשיר כזה הכניסה בקרבו אהבה וגעגעים לקדשי עמנו וביחוד לתורה, שבה הצטמצמו כל מחמדי אומתנו. ועתה קם דור חדש, דור עקש ופתלתל, בנים לא אמון כם, האם תישן את הילד בשירי נכרים והשירים האלה מכניסים בקרבו אידיאלים זרים וחבה לכל דבר, רק לא ליהדות והרוח הזרה תלוה את הנער על דרכו גם מדי לכתו לבית-הספר עד היותו לאיש. „הדליקו נר של מצוה"! קראו לבנותינו־בונותינו, להאמהות ולהאבות: שימו לב לחנוך בניכם, תנו בפיהם שירים עברים, למען אשר בימים יבואו לא יפנו ערף לנו. אל תשכחו, כי מהבנים האלה פנה ויתד לבנין בית־ישראל ועליכם לשום את עיניכם עליהם.

השירה, ובפרט שירי־עם, לוקחת חלק נכבד בחיי בל עם ורב בחה באמת גם להשיב לב בנים אל אבותם ולפחת רוח חיים בעצמות היבשות ועלינו לסלסלה ולרוממה, להרחיבה, לתקנה, לפתחה ולשכללה, ואז נוכל לקוות, כי ביחד עם תקומת העם לתחיה רוחנית, לחיים חדשים, שיש בהם עבודה ופעולה ממשית. תחל גם זמרת ישראל בכלל וזמרת בית־הבנסת שלנו בפרט, להחל תקופה חדשה ותקבל צורה אחת וגון אחד. הבה נקוה לימים יותר טובים מאלה! ומי יתן ותקותנו זאת תתאמת בפעל ממש!

יהושע קאפשטיק, ש"ץ־ראשי לעדת־ישראל בטירנוי אונגרן.

שלמה ברילל — שיינדעל ווייגבאך
מאורשים בח' אב הרס"ט
סטרי. — תידרוב.

כשם בהמ"ד „בית ישראל" בקראקא מברכים אנחנו את חברנו מר מנחם אכעלעס בברכת מז"ט לארוסו.
הגבאים.

מקרב לבי אברך במז"ט את ידידי מר זיינבל היילפערן מהזדוויאני אצל סטרוסוב לארוסו עם אחותי מרת ביילה. אברהם ווירטה — סטאניסלאב

ממעמקי לבי תבענה שפתי במז"ט לידידי מו"ה בצלאל ווירטה בהביאו בברית החתן את בתו מ' ביילה.
פייוויל שטערן — סטאניסלאב.

ברגשי גיל והדיה נביע במז"ט לגיסי הנכבד מר שלמה בריל לארוסו. מז"ט להוריהם.
נחום פיקער ורעיתו — סטרי.

אנחנו מורי ביה"ס העברי פה מביעים במז"ט לחבר הועד ידידנו מר אריה לילינפלד בן האב"ד פה לארוסו עם בת מר אבא שומר מברזאן.
שלמה רדליך, נפתלי זינגל, חיה מילך — פדהאיצה.

אגדת עבריה בפדהאיצה מברכה במז"ט את החבר מר אריה לילינפלד בן הרב אב"ד לארוסו.

מקרב ולב עמוק אברך במז"ט את ידידי מר יונה רוזנבום לארוסו עם מ' פריידה ווייגדויב מסבסטוב.
ישראל נפנר — פדוולוטשיסקא.

ברגשי אהבה וידידות הננו מביעים במז"ט לידידנו מר שמואל טישנר מברזאנוב לחתונתו עם מ' יוכבד נייפלד מאשפיצין.
ליב פינק, יהודה ברוינר — ברזאנוב.

במז"ט אשר ועשר אברך את ידידי מר שמואל קנאלל באקנא לבאו תחת צל אפריון עם מ' עטל טילינגר בטרגוביצא, מז"ט להוריהם.
אנטשל שפרבר — קולומיה

אני מברך במז"ט את רעי הנכבד מר שמריה שטיקלר מפה לחתונתו.

אהרן משה בידק — מוסטי הגדולה.

מז"ט לרעי יד"נ מר אברהם שטראזבערג מפה לארוסו עם מ' מאטעל בת הג' מו"ה יעקב קירלאנד מטרנוב. מרדכי גאָלדמאן.

הנני מברך בהדרת כבוד את חותני הרה"ג מו"ה יצחק אייזיק שעהנפעלד ראב"ד בברודי לארוס בתו מ' אדל מלכה עם מר נחום טירהויז מפודוולוטשיסק במז"ט. צבי ארי' עקהויז — ביאלא.

ביראת הכבוד ובחבה אברך במז"ט את חותני הרב המה"ג וכו' וכו' מו"ה יצחק אייזיק שעהנפעלד מו"צ בברודי לארוס בתו עם בת הג' מו"ה יעקב טירהויז. דניאל עהרענפרייז.

לידידי וחברי מר אבא זלקא פאנעלפאנג הנני מביע במז"ט מקירות לבי לחתונתו עם מ' גיטל מטרנוב. יוסף בעוז שווייט — טרנוב.

ברכתנו תעלה לראש ידידי מר יהודה דים מקראקא לארוסו עם בת מו"ה מיכל גוטוויין מסנדץ. אהרן זאטעלמאן.

מעמק לבי אביע במז"ט לרעי היקר מר יהודה דים לארוסו. ישראל קאלב—מלזיב.

בחבה ובירירות הנני מברך במז"ט את ידידי הנכבד מר יהודה דים מקראקא לארוסו עם מ' בלימה גוטוויין. שלום מאיר קאָראלל=קראקא.

מעמק לבי הנני מברך במז"ט את רעי וחברי היקר מר זיינבל שפאנאויף לחתונתו.

ליבוש גרינשפאן — קראקא.

מקרב ולב עמוק הנני מברך במז"ט את חברי לרעה מר זיינבל שפאנאויף מפה לחתונתו עם מ' פעסל שרייבער מפאווראזניק. יעקב האבער-זאבנא.

תקון טעות. ברכת המז"ט בגליון הקודם למר איינהורן לארוסו עם גאלדא הורוויץ בשקר יסודה והיא מעשה רמאי, שיובא לב"ד של ענשים.

קונדמאכונג.

ביי דער איזר. קולטוסגעמיינדע ראדויץ (Radautz) געלאנגט דער ערלעדיגטע חזן-פאָסטען צור בעזעטצונג. מיט דיעזער שטעללע איזט איין יאהרעסגעהאלט פון 1600 ק. אונד איין בייטראג פאָן 400 ק. יעהרליך פיר איינען באַ־ פערבונדען. בעווערבער אום דיעזען פאָסטען האבען איהרע מיט מאראַליטעטס אונד פערוועגדונגסצייגניסען פערזעהענע געזובע ביז לענגסטענס 25 אויגוסט 1909 ביים געפערטיגטען קולטוספאָ־שטאנדע איינצובריגגען אונד אים היעזיגען טעמפעל אַן איינעם שבה, ווענן מעגליך אינטער מיטווירקונג איהרעס באָרס פראָבעווייזע פאָ־צובעטען.

רייזעקאָסטען ווערדען נור דעמיעניגען פערגיטעט, וועלכעם דיע שטעללע פערליעהען ווערדען ווירד.

פאס פארשטאנדע ד. איז. קולטוסגעמיינדע ראדויץ (ביקאָווינא). דען 8 אויגוסט.

דער קולטוספארשטעהער קאיז. ראט.

בערל טערנער.

הזהרה

מהחברה „אחדות" בווין.

הננו מודיעים בזה, כי לא שלחנו עתה שום אדם לקבץ נדבות בשביל חברתנו. מטרת חברתנו „אחדות" היא להתמוך בידי יהודים עניים מגליציא, הבאים הנה לדרוש ברופאים, חובה על הקהלות ועל עשירי גליציא להתמך בה. נדבות ישלחו ישר אלינו ע"פ הכתבת:

Bernard Hofbauer, Wien, I., Tuchlauben 20.

כה דהתרא עדיף!

כל החפץ לגלח הזקן בהתר ולא באסור יקנה ממני את אבק-הגלוח החדש

EXCELLENT

כשמו כן הוא, טוב ויפה וריחו נעים ומיעיל לגלוח הזקן ברגעים אחדים עצ"יו"ט. הירא דבר ה' יוצא בזה ידי חובת המקום וי"ח הבריות. מחיר תבה אחת כתר וחצי. שתי תבות שני כתרים וחצי. ע"י נאכ-נאהמע לא ישולח כתובהי עתה.

MOSES KATZ

Jaffa, Palästina, Poste restante.

לפנים היה מושבי בלנדון.

יצא לאור הכרך השלישי כלול בהדרו מן בונאינת. כלו מלא מאמרים מגדולי חכמי ישראל. כולל כל ידיעות היהדות והתורה בכל מקצעותיהן וענפיהן, אין מחסור דבר. ספר נחוץ לכל יהודי יודע ספר, אם ת"ח חרד או חוקר חפשי.

מחיר כל כרך מכורך בכר יפה עם המשלוח 15.40 כתרים. לקוראי „המצפה" הנחה רבה 3 כתרים — רק 12.40.

Admin. HAMICPE, Kraków.

חידות ההגדות הנפלאות ע"ד עשרת השבטים

מאת **ש. מ. לזר.**

מחירו שני כתרים. להשיגו ע"י „המצפה".

לעזע אונד מערקעז!

ווער זיינער טאכטער איינע **מיטגיפט** לייבט בעשאפפען וויל, טרעטע דעם:

Wohlfahrtsvereine zur Heiratsausstattung jüdischer Mädchen in Tarnow

בייא. געגען קליינע מיטגליעדסקאסטען קאן ער 1500 ביז 2500 קראנען אונד מעהר, יע נאך פערמעהרונג דער מיטגליעדערצאהל, בעקאממען.

אויסקונפט מינדליך עווע.ט. שריפטליך נעגען איינזענדונג איינער רעטורקארטע, אין דער פעראינסקאנצלייא פאן 12--10 טעגליך (אים הויזע דעם ה' יחזקאל פלוהר).

Newyorker Germania

LEBENSVERSICHERUNGSGESELLSCHAFT.

Versicherungsstand am Schlusse des Jahres 1905 . . . . . . K. 539,686.228.—
Stand der Activa laut Bilanz Ende 1905 . . . . „ 176,528.370.—
Einkünfte von Assekuranz Prämien und Zinsen 1905 . . . . „ 30,748,986.—
Ueberschuss vom Jahresumsatz . . . . . . K. 2,215.336.— }
Reserven v. früheren Jahren für Dividende „ 11,718.647.— } „ 13,934.003.—

Folgende **Vorteile** bietet die **Newyorker Germania** ihren Versicherten: 1) Sie gewährt die ersten Dividenden schon nach Ablauf des ersten Jahres; 2) die Polizzen behalten ihren Wert nach 3 Jahren der Ausstellung sogar wenn die Versicherten durch Selbstmord oder Duell starben, und auch in Fällen, in welchen der Antrag objectiv falsche Deklaration enthält; 3) Reisen um die ganze Erdkugel unterliegen keinen besonderen Prämien; 4) ebenso brauchen im Kriegsfalle die zu den Waffen Berufenen keine besonderen Prämien zu zahlen; 5) nach 3-jähriger Versicherung kann der Versicherte, bei Einstellung weiterer Entrichtung der Prämien, über die Polizze frei verfügen, gemäss der in der Polizze ersichtlichen Instruktion.

General-Agentur für Westgalizien

Sigmund Gleitzmann, Krakau

Jasnagasse 5.

Agenten unter günstigen Bedingungen gesucht.

Erstes und Grösstes

Grammophonhaus

JOSEF WECHSLER

Engros & Endetail

LEMBERG, Sykstuska 2. KRAKAU, Grodgasse 71,

גענעראלפערטרעטער דער גראממאפאָן אקציען-געזעללשאפט מיט מארקע „שרייבענדער ענגעל"

ארעססטעס לאגער פאלנישער, דייטשער, העברעאישער אונד יורישער פלאטטען מיט מארקע „ענגעל",

20.000 פלאטטען ערסטנרעסטער קינסטלער שטעטס אם לאגער!

רעפעראטורטיילע אונד ווערקשטעטטע אים אָרטען בעסטע אומטוישבעדינגונגען. — פרייזקאטאלאָגע גראטיס אונד פראנקאָ.

מעין הישועה WYSOWA

עולה בערכו על יתר מקומות הרפואה אשר בגליציא כאשר יעידו הרופאים היותר מומחים. שבעה מעינות נמצאים פה, שהם חיים לנפש נענה ושקיי לעצמית כל חולים במחלות פנימיות וחיצונות, במי קאטאר הריאה והגרון מחלות הקיבה והמעים, חסר דם ומחלות נשים וכו' וכו'. וויסאווא מצטיינת גם באויר צח וטהור מאד, הבא מרכסי הרים, אשר יסיבבוה וביער נפלא, שאין קץ ליפיו **בעלי מעין הישועה הזה יהודים הם והמקום נקי איפא ממחלת האנטי-סימיטיזמוס,** אשר יתענו בה חולים יהודים ברוב מקומות הרפואה. בתי המאכל בהכשר היותר גדול והכל במחיר שוה לכל נפש.

סדר הנסיעה לוויסאווא הוא: מקראקא דרך טרנוב — גריבוב, ומגליציא המזרחית דרך יאסלא—זאנארזשין וגארליצע.

וועלכע פריידע אונד וועלכען שטאלץ עמפפינדעט
דיא הויזפרויא ביים אנבליק איהרער בלאנקען
אפפעטיטליך ריינען קיכע! אונד וויא שנעלל איזט
אלעס געריינינגט, דיא וועשע וויא דאס גאנצע הויז!
איין צויבער דער בעהאגליכקייט אונד פריידע
בעהערשט איהר היים, מיט

שיכט־זייפע

איזט דאס לייכט צו ערהייבען!

ISIDOR KRIEGER
Friedland bei Mistek (Mähren)

פערזענדעט פוהרמאנס- אונד פיאקער-פייטשען אויס פרימא קערן-ריעדער געשניטטען צו בילליגסטען פרייזען. פערזאנד פער נאכנאהמע.

זעהר ניצליך און פראקטיש

די בעריהמטע בעוועהרטע

טשאלענט עפען

זאלען אין קיין שום יודישע פאמיליע נישט פעהלען. ערשמע אין דער וועלט, אויס מאסיווען שלאסערבלעך, גאראנטירט 20 יאהר האלטבאר, איינגעפיהרט ביי הונדערטער רבנים וצדיקים, מיט א ביסל האלצקויהלען בעהייצט האלטען זיי היץ ביז מוש"ק, מיט פעו־שלוס. האב טויזענדער דאנקשרייבען. פרייז: 1 אפען פאר 4 טעפף פער 3 לימער, 2 פאר בשר, 2 פאר חלב (סעפעראטע אבטיילונגען) 11 קראנען; דעטא פער 4 ליטער 12 קר.; 1 אפען פאר 6 טעפף פער $2^1/_2$ ליטער, 2 פאר חלב 4 פאר בשר 12 קר., דעטא פער 3 ליטער 13 קר., פר $3^1/_2$ ליטער 15 קר., פער 4 ליטער 18 קר. — צו יעדען אפען א געדרוקטע געברויכסאנצייגע. — געגען אנגאבע, רעסט פער פאסטנאכנאהמע.

Jos. Perlberger, Oefen-Fabrikant
Myślenice, (Galizien).

מכתבי מחקר ובקרת

החפץ בספרי „מכתבי מחקר ובקרת" ספר ראשון הכולל בתוכו מכתבים בשיטות הזמן בחכמת ישראל העתיקה והחדשה יוכל, לפנות למערכת „המצפה", ותחת שהיה מקחו עד הנה יותר משני כתרים יקבלוהו קוראי המצפה במחיר כתר אחד עם פארטא. לחכמים ומחברים אשלחנו תמורת ספריהם.

כתובתי: **שמואל אלכסנדראוו**
בעיר באברויסק פלך מינסק ברוסיא.

כשרה זעלכווארען־פאבריק

A. Finkelstein, Lemberg, Gołuchowskipl. 2

ליעפערט אלע סארטען זעלכווארען, בעסטע כשרה דעליקאטעסע. די פאבריק איזט מיט דען מאדערנסטען בעהעלפען איינגעריכטעט, ווי ערעקט־יישע קראפט א. ז. וו.

אונד ערצייגט **נור פרימא־ווארע**

בהכשר הרה"ג ר' משה באב"ד האב"ד פה.

מאטיעס־פאסט־הערינגע

איך אפפעריערע

נייע פאסט־קאלע צירקא 30 שטיק א 4 קר. פראנקא יעדע שטאציאן.

$^1/_4$ טאננע 22 קראנען, $^1/_8$ טאננע 12 קראנען אב קראקא.

Leopold Bertel, Krakau.

ביי פערלאנג פרייזקוראנט גראטיס.

כשרה רעסטויראציאן אונד האטעל

אימפעריאל

אין סטריא

דעם **דוד האבער** וויז א וויז דעם **באהנהאף** איזט ניי איינגעריכטעט נאך ערפארדערנים דער צייט מיט אללעס קאמפארט, זויבער, נעט, מיט אלע בעקוועמליכקייטען.

בעסטעס איינקעהרהויז פיר יודישע סוחרים און רייזענדע.

בילליגע פרייזע. בילליגע פרייזע.

האטעל ורעסטויראציאן כשר

לבע"ב יהודים של

שלום אהרן ראזענטאל

בלבוב, רחוב רזעזניצקא 13.

טעלעפאן נו' 1314.

לאהנענדער ארטיקעל

פערזוענדבאר פיר הויזהאלט, קאנדיטאריין ליקאר-ערצייגער עטצ. פיינסטער אונד ביל-ליגסטער ערזאטץ פיר וואניליע.

ערצייגט פאן דער Fahlberg Vanilin.

SACCHARIN-FABRIK A.-G.
vormals Fahlberg, List Co.

הויפט-דעפאה פיר אינ- אונד אויסלאנד:
Manó Markovits, Budapest,
XII., Sip-ntcza 17.

פערט־עטער געזוכט.

כשר גענזע שמאלץ כשר

געקאכטעס

אונד **קוה־בוטטער טעגליך פרישע**

פערזענדעט

Juda Zins, Husiatyn (Galiz.)

פרייזע אונד הכשרים מהרבנים הגאונים מבעדזאן מפרעמיסלא ומסטריא שליט"א זענדע אויף פערלאנגען.

מהות המוסר

מאת **ישראל סירקיס**

המחבר העברי הזה סלל דרך חדשה בפילוסופיה והוא מגלה תעלומות חכמת במסתרי נפש האדם. הוא חיפש כל רה הסבות, שגרמו את הדעות המוסכמות בתודת המוסר של סדר החברה, הוא מהפך את כל השקרים המוסכמים ומעמידם על אמתתם, קורא לכל כלל אנושי בשם האמתי ומראה מקורו. המחבר הוא פילוסוף עמקן וככ"ז בעל סגנון פשוט ומובן לכ-בכל פרק ופרק הוא מגלה המון אמתיות מפליאות ומחכימות. ספר כזה לא נכתבו בתוכנו זה מאות בשנים. הממכר באיסטבריא נמסר ל„המצפה".

מחירו 1.40 כתרים עם פרטא ע"י אדמיניסטרציא של „המצפה".

Cur- u. Tafeltrauben

פיינסטע עדעלסארטינגען, גראָסבעעריג, זיסס, טעגליך פריש פאָס שטאָק 5 קג. 3 קראָנען.

L. ALTNEU, VERSECZ 15 (Ungarn).

רזי עולם

על כל מיני מסתרים (מיסטעריען) בחברות מדעיות (בלמודי ח"ן או כתות דתיות) בהזיות ומינות בקרב כל העמים מראשית ימות עולם עד היום. מאת ד"ר שלמה רובין. מחירו כתר אחד.

Wyd.: Naftali Hof. S. M. Lazer.
Odpowiedzialny Redaktor: S M Lazer.
Drukiem S. L. Deutschera w Podgórzu

מכתבי הוראה

ל"ב מכתבי הוראתי, הכוללים בקרבם חיק הגון מן הספרות בשיר ובפרוזה ואת כל הדקדוק מתחלתו ועד סופו עם חנוכים רבים מאד בכתיבה, מאפשרים לכל אחד לסגל לו בזמן קצר את השפה העברית על בוריה, לכתב ולדבר בה כבשפת מולדה.

פרוספקט מפורט חנם.

הדורש פרוספקט ומשלם 25 הלר במרקאות יקבל גם את הספר „תמונות וטפוסים" המכיל שלשים ספורים וציורים, מחיי היהודים בגליציא.

מכתב לדוגמא כתר אחד.

שבח וואלקאווסקי, **פאסטפאד נו' 119** Krakau,